

Krajoznawca Kujawsko - Pomorski

Informator Kujawsko - Pomorskiego Kolegium Instruktorów Krajoznawstwa PTTK

WYDAWNICTWO ELEKTRONICZNE

Bydgoszcz

Chełmno

Grudziądz

Inowrocław

Kruszwica

Lipno

Świecie

Toruń

Włocławek

Żnin

nr 56/2017

listopad 2017

Rok XII

XI WOJEWÓDZKI ZŁOT AKTYWNYCH KRAJOZNAWCÓW WZAK Toruń 2017 **14 - 15 październik 2017 roku**

Pierwszy lub drugi weekend października na corocznym Wojewódzkim Zlocie Aktywnych Krajoznawców spotykają się krajoznawcy. Tradycja ta obowiązuje już kilkanaście lat. Tym razem organizatorem jedenastego WZAK-u był Oddział Miejski PTTK im. Mariana Sydowa w Toruniu, a ściślej rzecz ujmując jego działacze z Henrykiem Miłoszewskim i Tadeuszem Perlikiem na czele. Toruński oddział WZAK organizował już po raz drugi.

Sobota 14 października 2017 roku, to dzień, w którym do Torunia przyjechali krajoznawcy z różnych zakątków naszego i nie tylko naszego województwa. W Domu Turysty, który był bazą XI WZAK-u zjawili się blisko 50 uczestników reprezentujących środowiska krajoznawców oddziałów PTTK z Bydgoszczy, Chełmna, Świecia, Grudziądza, Włocławka oraz oczywiście Torunia. Na XI WZAK przybyli również po raz kolejny krajoznawcy z województwa pomorskiego, zachodniopomorskiego, wielkopolskiego, a także śląskiego.

Złot odbył się zgodnie z zaproponowanym w regulaminie programem. Po czynnościach wstępnych w holu Domu Turysty komandor Złotu Tadeusz Perlik dokonał otwarcia imprezy. Przedstawił on osoby, które stanowiły komitet organizacyjny Henryka Miłoszewskiego - wicekomandora, Zdzisława Grabowskiego - sekretarza, Hannę Czech oraz Mariana Rochnińskiego - przewodnika na trasie sobotniej wycieczki. Krzysztof Czerepowicki - przewodniczący Kujawsko-Pomorskiego Kolegium Instruktorów Krajoznawstwa powitał wszystkich uczestników oraz złożył życzenia nauczycielom, którzy w tym dniu mieli swoje święto. Zaraz po rozpoczęciu Złotu nastąpił wyjazd autokarem na wycieczkę krajoznawczą „Szlakiem kościołów gotyckich Ziemi Chełmińskiej”.

Pierwszym obiektem, który leżał na trasie był jeden z najstarszych kościołów Ziemi Chełmińskiej gotycki pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej w miejscowości Grzywna. Zobaczyliśmy pochodzą-

cy z przełomu XIII i XIV wieku jednonawowy, kamienno-ceglany obiekt, który posiada dwie kruchty: gotycką od zachodu (stanowiącą przyziemie planowanej i niezrealizowanej wieży) i barokową od południa. Świątynia posiada kwadratową wieżę dobudowaną w 1906 roku od strony północnej. We wnętrzu obiektu zobaczyliśmy wyposażenie z XVI - XIX wieku. Widzieliśmy też znajdujące się niegdyś w fasadzie zachodniej ceramiczne rzeźby z połowy XIV wieku przedstawiające Matkę Boską z Dzieciątkiem i świętymi. Po wyjściu na zewnątrz obejrzelśmy przykościelny cmentarz z nagrobkami miejscowych oraz neoklasycystyczną kaplicę grobową Czarlińskich a także biegnący pod oknem prezbiterium w elewacji wschodniej XIV-wieczny fryz przedstawiający jelenia dwugłowego.

Z Grzywny udaliśmy się do **Chełmży**, jednego z najstarszych ośrodków Ziemi Chełmińskiej, który był pierwszą stolicą biskupstwa chełmińskiego. Celem naszej wizyty była **bazylika konkatedralna Świętej Trójcy**, od połowy XIII wieku katedra biskupstwa

chełmińskiego. Jest to kościół gotycki, trójnawowy z dwiema wieżami, z których jedna jest w pełnej wysokości. Jej bogate wyposażenie gotyckie, renesansowe i barokowe zrobiło na nas duże wrażenie. Ołtarz główny z około 1650 roku, 10 innych ołtarzy, ambona z 1604 roku, ciekawe stalle z 1519 roku, płyty nagrobne mistrzów krzyżackich i biskupów czy też liczne obrazy na długo pozostaną w pamięci uczestników wycieczki.

Po obejrzeniu świątyni udaliśmy się na krótki spacer po centrum miasta, w trakcie którego zobaczyliśmy pomnik błogosławionej Juty i biskupa Heidenryka wraz z makietą miasta z czasów średniowiecza oraz rynek.

Kolejnym etapem wycieczki była leżąca w gminie Łubianka miejscowość **Przecznno**, a ściślej rzecz ujmując **gotycki kościół** parafialny **pw. Podwyższenia Krzyża Świętego**. Jest to budowla z kamienia polnego, jednonawowa z trójbocznie zamkniętym prezbiterium i wieżą od zachodu pochodząca z przełomu XIII i XIV wieku, ukończony został około 1315 roku. Wnętrze świątyni, które ujrzeliśmy posiada głównie wyposażenie barokowe - ołtarz główny z obrazem Ukrzyżowania oraz ołtarze boczne datowane są na około 1700 rok, chór muzyczny z organami pochodzą z II połowy XVII wieku. Po opuszczeniu kościoła udaliśmy się do mieszczącej się obok małej sali muzealnej, gdzie obejrzelśmy eksponowane przedmioty i szaty liturgiczne. Następnie udaliśmy się na mały spacer, którego celem było obejrzenie znajdującego się na wzgórzu za wsią grodziska. W tym miejscu zrobione zostało zdjęcie wszystkich uczestników Złotu.

Następnie dotarliśmy do **Bierzgłowa**, małej miejscowości w gminie Łubianka. Tu obejrzelśmy **gotycki kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP** z przełomu XIII i XIV wieku. Świątynia pierwotnie pw. św. Wawrzyńca zbudowana jest z ciosanych kamieni polnych i cegły. Kamienne mury obwodowe wieńczą dwa szczyty schodkowe gotycki na fasadzie zachodniej oraz neogotycki na elewacji wschodniej. Przybliżający nam historię świątyni ksiądz proboszcz zwrócił uwagę na kilka ciekawostek. Głównym elementem wyposażenia kościoła jest bogato złożony, barokowy ołtarz główny, ołtarz boczny, a także stojąca

przed nim barokowa chrzcielnica z połowy XVII wieku wykonana z jednego pnia drewna. Na pierwszy rzut oka chrzcielnica ta wygląda na kamienną. Wnętrze pomieszczenia przykryte jest kolebkowym, drewnianym stropem kasetonowym liczącym 117 elementów. Strop ten wykonany został przez miejscowego stolarza w roku 1938. Na sklepieniu kościoła na belce tęczowej widzieliśmy pochodzący z drugiej połowy XVII wieku barokowy krucyfiks. Całości wnętrza świątyni dopełniają liczne obrazy, chór z organami, chorągwie parafialne oraz cztery neogotyckie mosiężne żyrandole.

Rzecz, którą uczestnicy zapamiętali wizyty w kościele w Bierzgłowie, to ogromna chmara komarów, która „ruszyła na nas” w momencie jak proboszcz otwierał drzwi do obiektu.

Po zwiedzeniu świątyni udaliśmy się na malutki spacer, którego celem było obejrzenie odrestaurowanego w 2011 roku **wiatraka koźlaka** datowanego na 1867 rok.

Z Bierzgłowa „rzut beretem” do leżącego opodal **Zamku Bierzgłowskiego**, gdzie zaplanowana była wizyta w **gotyckim zamku** wzniesionym w latach 1270-1305. Ten bardzo ciekawy, położony na wzniesieniu pradoliny Wisły, obiekt składa się z zamku głównego (wysokiego), gdzie siedzibę miał komtur, pełniącego funkcje gospodarcze przedzamcza oraz wieży bramnej. Zamek wysoki jest budowlą dwuskrzydłową, wjazd do niego wiódł przez bramę zlokalizowaną w murze obwodowym. Przez główną bramę wjazdową weszliśmy na teren przedzamcza, na terenie którego ujrzeliśmy budynek gospodarczy z XIV wieku oraz dwie inne późniejsze budowle. Następnie przez bramę w murze obwodowym weszliśmy na teren zamku wysokiego. Pobyt w tym miejscu rozpoczęliśmy od zwiedzenia kaplicy zamkowej, przy wejściu do której mieliśmy możliwość obejrzenia tablicy poświęconej ostatniemu

ordynariuszowi diecezji łuckiej biskupowi Adolfowi Szelążkowi przebywającemu w zamku w latach 1946-1950 na wygnaniu. Następnie przeszliśmy przez wnętrze obiektu, a następnie udaliśmy się nad - w chwili obecnej - suchą fosę. Tu obejrzelśmy zamek wysoki z zewnątrz i zrobiliśmy zbiorową fotografię.

Wychodząc z zamku wysokiego na przedzamcze przed bramą wjazdową odbyliśmy kolejną sesję fotograficzną, a to z jednego względu. Tło zdjęcia czyli piękny ceramiczny portal przedstawiający postać jeźdźca na koniu i dwóch rycerzy pochodzący z około 1300 roku jest przez

niektórych specjalistów zaliczany do najcenniejszych dzieł ceramicznych ówczesnej Europy.

Zamek przechodził różne koleje losu. W okresie powojennym mieścił się tu dom rencistów oraz dom pomocy społecznej. W roku 1992 obiekt został odzyskany przez kościół katolicki. W latach 1999-2001 przeprowadzono w zamku i na przedzamczu gruntowny remont połączony z restauracją obiektu. Główne elementy zamku zostały zachowane w niezmienionej formie. Obecnie w zamku znajduje się Diecezjalne Centrum Kultury.

Reasumując - ta jedna z najstarszych obronnych

Złotu - toruńskiego Domu Turysty PTTK.

budowli krzyżackich zrobiła na nas duże wrażenie. Wielkość i stan utrzymania tej ceglano-kamiennej budowli skłania do wniosku - szkoda, że nie wszędzie tak dba się o zabytki.

Po opuszczeniu terenu zamkowego udaliśmy się do pobliskiego parku, gdzie obejrzelśmy cmentarz rodowy z zakrytym ziemią grobowcem Hasbachów, kamieniem pamiątkowym poświęconym Poehlerowi i tablicą nagrobną - pruskiego generała Carla Gustava Beckera.

I to był ostatni punkt sobotniej wycieczki krajoznawczej. Po zajęciu miejsc w autokarze nastąpił powrót do bazy

Podczas czasu wolnego, jeszcze przed kolacją w świetlicy odbyło się robocze posiedzenie Kolegium Instruktorów Krajoznawstwa Województwa Kujawsko-Pomorskiego, w trakcie którego m.in. poruszano kwestie związane z V Sprawozdawczo-Wyborczym Sejmikiem Krajoznawców naszego regionu, Krajową Konferencją Krajoznawców, projektem ustanowienia nowej ogólnopolskiej odznaki krajoznawczej poświęconej Annie Wazównie oraz dokonano mianowania na stopień Instruktora Krajoznawstwa Regionu Krystiana Rezmera z Grudziądza.

Po smacznej kolacji odbyła się Sesja Krajoznawcza i otwarty Sejmik Krajoznawczy - prowadził je Krzysztof Czerepowicki - przewodniczący Kujawsko-Pomorskiego Kolegium Instruktorów Krajoznawstwa. W jej trakcie prowadzący obrady wręczył Henrykowi Pasikowi z Grudziądza akt mianowania, legitymację oraz odznakę Zasłużonego Instruktora Krajoznawstwa. Ponadto uczestnicy mieli możliwość obejrzenia mini-wystawy odznak krajoznawczych przygotowanej przez Tomasza Puszczyńskiego z Konina. Na zakończenie sejmiku przewodniczący Kolegium wręczył podziękowania wszystkim organizatorom XI WZAK-u.

Po zrealizowaniu założonego programu na sobotę był czas wolny poświęcony na spotkania towarzyskie oraz nocny spacer po starówce Torunia. trzeba było z tego skorzystać ponieważ akurat trwała akcja „Toruń za pół ceny”.

W niedzielę 15 października po śniadaniu uczestnicy WZAK-u wymaszerowali z Domu Turysty na zwiedzanie Torunia, który przybliżał nam przewodnik Wojciech Wolanowski. Program obejmował między innymi Rynek Staromiejski z jego zabudową, Muzeum Toruńskiego Piernika, zabudowę Rynku Nowomiejskiego i kościół pw. św. Jakuba. Następnie uczestnicy dotarli do ruin zamku krzyżackiego, obejrzano mury obronne oraz Bulwar Filadelfijski z nabrzeżem Wisły. Po indywidualnym zwiedzaniu toruńskiej Starówki uczestnicy powrócili do bazy Złotu na obiad, po którym komandor Tadeusz Perlik zamknął XI Wojewódzki Złot Aktywnych Krajoznawców.

W drodze na Starówkę

Przed pomnikiem gen. Zawackiej

Pod murami obronnymi

Na Wisłę

tekst - Krzysztof Czerepowicki (ZIK 169/Z/14)

tekst i zdjęcia - Tadeusz Perlik (ZIK 175/Z/15)

APEL DO KRAJOZNAWCÓW

Kujawsko-Pomorskie Kolegium Instruktorów Krajoznawstwa PTTK dla uczczenia 450. rocznicy urodzin Anny Wazówny zamierza ustanowić ogólnopolską odznakę krajoznawczą „Śladami Królowej Anny Wazówny”. Odznaka będzie jednostopniowa, regulamin jest w trakcie opracowania. Zapraszam wszystkich chętnych do **zgłaszania propozycji wizerunku odznaki**. Projekty graficzne w formacie pdf lub jpg o wielkości A4 należy przesać do 10 stycznia 2018 na adres e-mailowy:

krzysztof.czerepowicki@gmail.com

Projekty zostaną przedstawione i poddane ocenie na V Sprawozdawczo-Wyborczym Sejmiku Krajoznawców Województwa Kujawsko-Pomorskiego, który odbędzie się 13.01.2018 roku we Włocławku.

Krzysztof Czerepowicki - przewodniczący Kolegium

WKRÓTCE 100 ROCZNICA WYBUCHU POWSTANIA WIELKOPOLSKIEGO

Członkowie grudziądzkiego „KLIMKA” Klubu Inicjatyw Motorowych, Ekologicznych i Krajoznawczych już w momencie powstawania swojego Klubu (2013) przyjęli jako jeden z celów jego działania szeroko pojętą działalność krajoznawczą. Mając ponadto świadomość zbliżających się 100-lecia odzyskania Niepodległości Polski i takiej samej rocznicy wybuchu Powstania Wielkopolskiego postawili sobie za cel zdobycie istniejącej już od 1998 roku Odznaki Krajoznawczej Szlakami Powstania Wielkopolskiego. Stworzony przez Oddział PTTK w Luboniu regulamin pięciostopniowej odznaki przewidywał dla zdobycia najwyższego stopnia (złotego z wawrzynem) odwiedzenie łącznie minimum 270 spośród ponad 700 miejsc związanych z działalnością powstańczą. Miejsca te to powstańcze groby, miejsca walk, miejsca straceń, pomniki, tablice memoratywne, muzea i inne obiekty związane z Powstaniem. Największa ilość tych miejsc znajduje się na terenie województw wielkopolskiego i kujawsko-pomorskiego, jednakże znaleźć je można także w województwach lubuskim, mazowieckim, łódzkim, dolnośląskim, zachodniopomorskim i pomorskim. Lekturą bardzo pomocną w odnalezieniu i zlokalizowaniu tych miejsc pamięci jest książka znanego krajoznawcy Pawła Andersa pt. „Miejsca pamięci Powstania Wielkopolskiego”, a także załącznik do regulaminu analogicznej, jednakże skromniejszej Krajoznawczej Odznaki PTTK „100-lecie Powstania Wielkopolskiego” ustanowionej w 2015 roku przez Wielkopolską Korporację Oddziałów PTTK w Poznaniu.

Lokalizacja objętych regulaminem miejsc pamięci rozrzucona po sporym obszarze kraju preferowała zdecydowanie turystów zmotoryzowanych, co uwidoczniło się zwłaszcza przy realizacji wymogów dwóch najwyższych stopni. Wymogi regulaminowe spełnialiśmy podczas wielu 2-3 dniowych wypraw samochodowych, szczególnie po terenie Wielkopolski i naszego województwa. W samym tylko Poznaniu mieście, w którym rozpoczęło się Powstanie znajduje się około 40 miejsc pamięci, a więc odwiedzenie ich wymaga kilku dni intensywnego zwiedzania. Przygotowując się do kolejnych

wypraw zapoznawaliśmy się z historią Powstania Wielkopolskiego, aby następnie przejść śladami walk i bitew oraz bohaterów i miejsc ich ostatniego spoczynku. Jedną z takich wypraw był rajd z cyklu „Szlakiem Polskich Bitew”, którego program krajoznawczy nawiązywał do początku Powstania. Powstanie Wielkopolskie wybuchło w Poznaniu w dniu 27.12.1918 roku po płomiennym przemówieniu Ignacego Jana Paderewskiego i ostrzelaniu przez niemiecki 6 pułk grenadierów hotelu Bazar, w którym I. J. Paderewski przebywał. Polska Straż Ludowa odpowiedziała na tę niemiecką prowokację ogniem, a następnie wyparła Niemców do koszar. Była to iskra, która była zarzewiem Powstania. Na czele Powstania stał początkowo mjr Stanisław Taczak (późniejszy generał brygady), a następnie gen. broni Józef Dowbór-Muśnicki. Krwawe walki w różnych punktach Wielkopolski i okolicach Bydgoszczy trwały z różnym natężeniem i zmiennym powodzeniem aż do 28.06.1919 roku, to jest do podpisania przez Niemców Traktatu Wersalskiego. W trakcie walk Niemcy nie chcieli dać za wygraną i kontratakowali w wielu miejscach chcąc odzyskać utracone terytoria, mimo to do czasu zawieszenia broni znaczna część terenu objętego działaniami wojennymi została jednak wyzwolona przez Powstańców spod pruskiego zaboru. W dniu 28.08.1919 roku Armia Wielkopolska zostaje włączona w skład Wojska Polskiego i odtąd bierze udział w walkach z bolszewikami toczących się na wschodzie kraju. W styczniu 1920 roku Wojsko Polskie przejmuje pozostałe jeszcze pod zarządem pruskim tereny przewidziane Traktatem Wersalskim do zwrotu Polsce. Tak oto Powstanie Wielkopolskie jako jedyne w naszej historii kończy się powodzeniem i powrotem do macierzy ziem zagrabionych przed 123 laty.

Lusowo - pomnik gen. Józefa Dowbór-Muśnickiego

Pomnik Powstańców na poznańskiej Ławicy

Poznając tę historię zwiedziliśmy między innymi a) muzea związane tematycznie z Powstaniem tj. Muzeum Powstania Wielkopolskiego 1918-1919 w Poznaniu, Wielkopolskie Muzeum Wojskowe Oddział Muzeum Narodowego w Poznaniu, Muzeum Regionalne w Rogoźnie, Muzeum Powstańców Wielkopolskich im. gen. Józefa Dowbora-Muśnickiego w Lusowie, Muzeum Regionalne w Kościanie, b) miejsca większych bitew tj. miejsce kilkakrotnie podejmowanych ciężkich i krwawych walk o Szubin i Rynarzewo, miejscowość Ławica, gdzie w nocy z 5 na 6 stycznia 1919 roku zdobyto lotnisko wraz z wieloma samolotami, co umożliwiło wykonanie nalotu odwetowego na Frankfurt nad Odrą, c) wiele miejsc pamięci na terenie każdego z powstańczych frontów: północnego, zachodniego, południowo-zachodniego (zwanego grupą „Leszno”) i południowego, d) teren „Bitwy pod wiatrakami” czyli okolic Osiecznej, gdzie Niemcy 08.01.1919 roku zaatakowali na linii Osieczna-Kąkolewo-Poniec i gdzie zostali wyparci w brawurowym ataku na bagnety, e) pomniki, pamiątkowe tablice i pamiątkowe obiekty, groby poległych w Powstaniu i groby Powstańców zamordowanych w zemście przez hitlerowców podczas okupacji.

Poznań - tablica na dawnym Hotelu Royal

Śrem - członkowie Klimka pod tablicą upamiętniającą powstańców

Zdobycie Odznaki Krajoznawczej Szlakami Powstania Wielkopolskiego nawet dla doświadczonych turystów nie było łatwą sprawą z uwagi na wymagający regulamin i konieczność poruszania się po bardzo rozległym terenie. Prawie wszyscy z „Klimka” już zdobyli jakieś stopnie odznaki, w tym jedną złotą z wawrzynem. Satysfakcję zdobywania poszczególnych stopni odznaki znacznie zwiększała możliwość poznania tej nieodległej części historii Polski, której 100 rocznicę będziemy niebawem czcić. A jest to historia, którą poznać powinien każdy Polak, mały i duży, by godnie powitać setną rocznicę tego znakomitego czynu zbrojnego skutecznie niosącego wolność uciemżonemu krajowi.

tekst i zdjęcia - Henryk Pasik (ZIK 191/Z/17)

WYDAWCA: Kujawsko-Pomorskie Kolegium Instruktorów Krajoznawstwa PTTK
z siedzibą przy Oddziale PTTK im. ks. ppłk. dr. Władysława Łęgi w Grudziądzu ul. gen. Józefa Hallera 32
Wydawnictwo bezpłatne. Ukazuje się w y ł ą c z n i e w formie elektronicznej
ADRES DO KORESPONDENCJI: e-mail: krzysztof.czerepowicki@gmail.com